

MEVLÜT SÜLEYMANLI'NIN GÖÇ ROMANI ÜZERİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ
AÇISINDAN BİR İNCELEME

A Terms of Sociology of Literature Review Wireless Süleymanlı on The Novel of Göç

Muhammet GÜNTAY*

Öz

Edebiyat ile Sosyolojinin çalışma alanlarının insan ve toplum ekseninde birleşmesinden Edebiyat sosyolojisi doğmuştur. Toplum hayatında edebiyatın yerini ve etkisini belirleyebilmek için Edebiyat sosyolojisinden yararlanılmaktadır. Çünkü bu bilim yardımı ile eser, yazar ve toplum üçgenindeki etkileşim hakkında çözümlenebiliriz. Göç romanı Azerbaycan edebiyatında 1960 nesri diye adlandırılan dönemin ürünüdür. Edebiyat sosyolojisi penceresinden bakıldığında Göç'ün tarihi bir konu üzerinden işlendiğini ve dönemin özelliklerini yansıtan bir eser olduğunu görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Göç, inceleme, Edebiyat sosyolojisi, Mevlüt Süleymanlı

Abstract

The Sociology of Literature was born after the union of literature and sociology's research interests on the axis of human and society. We benefit from the sociology of literature to determine the place and influence of literature in the community life. Because with the help of this science, we can make an analysis about the interaction in the triangle of work, author and community. The novel 'Migration' is the product of the period called 1960 prose in Azerbaijani literature. When looked from the viewpoint of the sociology of literature, we can see that 'Migration' was treated over a historical issue and it is a work reflecting the characteristics of the period.

Keywords: Migration, examination, Sociology of literature, Mevlut Suleymanli

GİRİŞ

Yazarın Hayatı:

Asıl adı, Bala İşiyev Mevlüd Süleymanoğlu'dur. Ermenistan'ın Kalinino bölgesine bağlı Kızıl Şafak köyünde doğdu Aynı bölgeye bağlı İlmezli köyünde orta öğrenimini

* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, m.guntay@hotmail.com

tamamladıktan sonra Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nde tahsiline devam etti. Azerbaycan Devlet Televizyon ve Radyo Kurumu'nda edebi-dram redaksiyon kurulunda editörlük yaptı. Cafer Cabbarlı Azerbaycan Film Stüdyosu'nun senaryo bölümünde, "Ulduz" dergisinin nesir şubesinde, "Azerbaycan" dergisinin nesir şubesinde müdürlük yaptıktan sonra "Oğuz Eli" gazetesinde editör olarak çalıştı. Edebi hayatına "Azerbaycan Gençleri" gazetesinde yayımlanan "Büyük Ellerim" adlı ilk şiiriyle başladı. Bundan sonra edebiyatla daha sık meşgul oldu. "Değirmen" adlı piyesi Sumgayıt Dram Tiyatrosu'nda sahneye kondu. Respublika Gazeteciler Birliği'nin "Altın Kalem" ödülü sahibidir. Azerbaycan Yazarlar Birliği üyesidir.(Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi 2002: 665)

Parçası oldukları toplumun hayatından derin izler taşıyan sanatçılar ve onların meydana getirdiği eserler geçmişten günümüze sosyologların ilgi alanında olmuşlardır. Çünkü sosyologlar bu ürünler sayesinde toplumların yaşam tarzları, dünya görüşleri, örf adetleri hakkında çıkarımlarda bulunmuşlardır. Sosyolojiye yardımcı olan birçok sanat alanı vardır. Ancak bu sanat dalları içerisinde hiç kuşkusuz edebiyatın ayrı bir yeri olması gerekir. " *Hem sosyolojinin hem de edebiyatın materyalde ortak noktası insan ve onun meydana getirdiği toplumdur.*"(Gökçimen 2007: 1) Toplum ve birey arasında edebi eserin köprü olması sosyoloji ile edebiyatın buluşmasına neden olmuştur.

"Edebi eserin üreticisi olan yazarın sosyal durumu, çevresi, ailesi ve ekonomik düzeyi gibi argümanlar, yapının oluşmasında bireysel etkiler olarak karşımıza çıkar. Bütün bu unsurlar eserin bir sosyal unsur olmasına ve toplumsal açıdan değerlendirilmesine engel değildir. Eser, yazarın dışa vurduğu belli bir dünya görüşünün somut biçimlendirilmesi olması yönüyle sosyoloji için bir vesika niteliğindedir. Çünkü yazar parçası olduğu toplumun bir ya da daha fazla durumunu kaleme alır."(Gökçimen 2007: 2)Eser, yazar ve toplum üçgeninin birbirleriyle bağlantılı olması sosyoloji ile edebiyatı birlikte çalışmaya sevk etmiştir. Sosyoloji ve edebiyatın ortak çalışmasının ürünü de edebiyat sosyolojisidir. Edebiyat sosyolojisi edebi eserlerin sosyal değerlendirmesini yapmakla beraber eser, yazar, toplum üçgeni arasındaki ilişkiyi açıklamayı kolaylaştırır.

Tüm dünya toplumları gibi Azerbaycan Türkleri de bugününe gelene kadar çeşitli tarihi devirlerden geçmiştir. Edebiyat toplumların ilk devirlerinden beri hayatımızda olduğundan Azerbaycan edebiyatı bu dönemlerin etkisini her zaman hissetmiştir. Örneğin; Azerbaycan, SSCB yönetimi altına girdiği yıllarda Azerbaycan'da gelişim gösteren edebiyat da sınırlarını rejimin belirlediği Sosyalizm realizmi akımının boyunduruğuna girmiştir. Bu akımla birlikte edebiyat rejime hizmet eden bir araç haline gelmiştir. Bu dönemde özgün bir edebiyat anlayışı bağımsız bir sanat görüşünden bahsetmek imkânsızdır. Ta ki Azerbaycan'da siyasi ortam rahatlayana ve bu rahatlama edebiyata yansiyana kadar. İşte bu siyasi ve edebi rahatlamanın başladığı dönemde ortaya çıkan ve 1960 Nesri olarak adlandırılan kuşak adeta Azerbaycan edebiyatının seyrini değiştirmiştir. 1960 Nesri yazarlarının cesareti ve dönemin şartları birleşince Sosyalizm realizminin bütün katı kuralları yıkılmıştır. 1960 Nesri yazarları her yönüyle

(üslup, kahraman, konu vs.) eserlerinde Sosyalizm realizminin dışına çıkmayı başarmışlardır.

Göç romanı da 1960 Nesri kuşağının edebi ürünlerindedir. Dolayısıyla romanı incelerken bu dönemin özellikleri de göz ardı edilmemelidir. Romanda 1960 Nesri kuşağının genel özellikleri arasında sayılan: eserlerde müspet kahraman çizgisinden uzaklaşma, eserin merkezine rejim yerine insanı koyma, eserde kolhozlar-sovhozlar dışında yeni mekânları işleme, toplumun parçalanmış değerlerini onarma, sistem eleştirisi ve en önemlisi de bunları özgün üslupla anlatabilme özelliklerinin tamamını bulmak mümkündür. Göç, 1960 Nesri dönemine ait olması ve Azerbaycan halkının bütün tarihini kapsayan bir konusu olması sebebiyle de oldukça önemli bir eserdir. Göç'ün edebiyat sosyolojisi çerçevesinde incelenmesi Mevlüt Süleymanlı'nın, Azerbaycan edebiyatında 1960 Nesri denilen kuşağın ve bütün Azerbaycan halkının bir çözümlemesi niteliğindedir. Romanın edebiyat sosyolojisi açısından değerlendirmesine geçmeden önce kısa bir özetine bakalım:

Romanın Özeti:

Karakelle Bekil, Oral emmisinin sürüsünü çıkarmıştır. İmir hasta olduğu için garip rüyalar görmektedir. Rüyasında gördükleri gerçek olur. İmir'in rüyasında gördüğü şekilde Begüm ve Kanıkoğlu Saraç sarmaş dolaş yakalanırlar ve daha sonra Saraç, İmir'i dövüp kolunu kırar. Bekil, İmir'in kırılan koluna karşılık Saraç'ın kolunu kırar. Bekil ve Saraç anlaşır, Saraç Kanıkoğullarına attan düştüğünü söyler. Deli Dumrul yaşlı bir kadının eşeğinin ayaklarını keser, tam baltasını kadına vuracakken Bekil engel olur. Deli Dumrul Hürü ninenin evine gelip saatlerce ağlar. Birkaç gün kaldıktan sonra Deli Dumrul ölür.

Romanın ikinci faslında Karakelle soyunun Eğrikar'a gelişinden itibaren öyküsü anlatılır.

Dede önderliğinde Karakelle kabilesi Eğrikar'a doğru kervanını sürmektedir. Kaçkar sülalesine konuk olurlar. Bu misafirlikte Kaçkarların kızı Çiçek ile Karakelle Bekil evlenir. Karakelle sülalesi Eğrikar'a yerleşir ve hemen ardından dede ölür. Karakelle sülalesi ile Kanıkoğlu sülalesi arasında mücadeleler başlar. Karakelle Bekil'in oğlu Alay, Kanıkoğlu Kutluk'un kızı Çemen'i rüyada görür ve Kanıkoğlu toprağına varıp Çemen ile evlenir. Karakelleler Alay'ı köyde hoş karşılamayınca Alay ve Çemen göç eder. Karakelle köyünden Oral hırsızlığa alışmıştır. Yaptığı hırsızlıklar ortaya çıkınca o da köyü terk etmek zorunda kalır. Bir gün hükümetin adamları gelip Karakelle topraklarının Kurtan Ağa'ya satıldığını söylerler. Karakelle ailesi artık Kurtan Ağa, Kanıkoğlu ve hükümet adamları ile mücadeleye başlamıştır. Karakelle Uğur'un oğlu Aman Kurtan Ağa'nın adamları tarafından öldürülür. Bunun üzerine Karakelleler kadın-erkek, yaşlı-genç toplanıp düşman üzerine yürürler. Ancak bu saldırı bir Karakelle katliamına dönüşür ve Kanıkoğlu ile Kurtan Ağa'nın adamları Karakelleleri bir avuç kalıncaya kadar öldürür. İhtilalden dolayı Kurt Kurtan yerini yurdunu bırakıp kaçır. Kene salgını sebebiyle koyunlar kuzular hasta olur. Kıtık ve kuraklık olur. Karakelle Göyüş keneci olduğu için

Karakelle köyünü ve Kanıkoğlu köyünü kenelerden kurtarır. Göyüş'ün Karakelle ailesinden olduğunu öğrenen Kanıkoğulları onu öldürmek ister. Göyüş karısı Senem Hatun'la giderken Kanıkoğulları saldırır, bu çarpışmada üç Kanıkoğlu ve Göyüş ölür.

Romanın üçüncü faslında tekrar öykü zamanına dönülmektedir. Saraç, Begüm'ü evden kovar. Hürü kadın Bekil'i öldürmemeleri için evden çıkmamasını ister. Bekil sözünü dinlemeyip çıktığında yıllar önce hükümet adamları tarafından götürülen Ardıç emmisi ile karşılaşır. Daha sonra hırsızlıktan dolayı köyden göçmek zorunda kalan Oral'ın torunları çıkagelir.

1.ANLAMA AŞAMASI (İÇKİN ÇÖZÜMLEME)

1-1)Anlatımın Bakış Açıları

“Bakış açısı kısaca yazarın konuyu ele alış biçimi ve konuya takındığı tutum olarak tanımlanabilir. Konu aynı olmasına rağmen her yazarın o konuyu ele alış tarzı aynı olmaz, kimi olumlu bakarken kimi olumsuz, bir yaklaşım içine girebilir.” (Aktaş ve Gündüz 2010: 362) Alıntıda belirtildiği gibi bakış açısı, yazarın konuya karşı tutumunu göstermekle beraber yazarın eserdeki konumunu da bildirir. Yazar, her şeyi bilen konumda, doğrudan olayların içinde(kahraman olarak) veya gözlemci bir figür konumunda olabilir ve bunu bakış açısıyla okuruna bildirir.

Göç'te tanrısal bakış açısı hâkimdir. Bu bakış açısında anlatıcı roman kahramanlarının yaratıcısı konumunda olup her şeyi bilir. Olaylara geniş bir çerçeveden bakan tanrısal bakış açısı kahramanların iç ve dış dünyalarına da vakıftır. Mevlüt Süleymanlı Göç'te hâkim(tanrısal) bakış açısının bu özelliğinden çokça yararlanmışır. Kahramanlarının ruh halini, hissiyatını, iç dünyalarını anlattığı bölümler bunun güzel örnekleridir.

“Kardeşinin sesi başka dünyadaymış gibi İmir'e ulaşmadı. Ninesinden yana gitti. Ninesi de, kardeşi de, evleri de, evlerinin duvarları da dışarıdaki gecenin karanlığı da renk içindeydi. Hortum yine İmir'i de alarak burulup burulup patlamıştı... İmir'in yüzünde kendinden çok yaşlı bir tebessüm vardı.” (Süleymanlı 1990: 12)

“İmir, birden bire bütün vücuduyla hissetti. Ninesine bir şeyler söylemeliydi.

Nasıl olursa olsun tam çıkaramadığı bir yerden koşa koşa gelip bir haber ulaştırmalıydı. Aklında öğlen olmuştu.” (Süleymanlı 1990: 201)

1-2)Tasvir

Roman, hikâye gibi anlatmaya bağlı edebi türlerde en çok kullanılan metotlardan biri olan tasvir, Göç'te mekânlar ve kişiler üzerinde uygulanmıştır. Mevlüt Süleymanlı kişi tasvirlerinde kişinin olumlu veya olumsuz biri olmasını göz önüne almaksızın fiziki özelliklerini kelimelerle resmetmiştir.

"Uzun boylu, kuşağı zincirden, değneğinin çomağı zincirle dolu, demir parmaklı, demir dizli bir yiğit idi Dumrul." (Süleymanlı 1990: 28)

Romanda adı geçen mekânlar da canlı ve hayali yaklaşımdan uzak bir şekilde olduğu gibi betimlenmiştir. Göç'te mekân ağırlıklı olarak kırsal olduğundan canlı bir tabiat tasviri görülmektedir.

"Eğrikar denilen yer birbirine yaslanmış iki yeşil tepelikti. Güney eteğinden ırmak akıyordu. Eğri büğrü dupduru bir ırmaktı. İçindeki balıklardan dibindeki taşlar görünmüyordu. Kuzey eteği uçurumdu. Dibi görünmeyen bir dere uzanıyordu." (Süleymanlı 1990: 75)

Yaşamını kırsalda sürdüren Göç kahramanlarının ve köy yaşamının vazgeçilmezlerinden olan hayvanlarda zaman zaman tasvir edilmiştir. Mevlüt Süleymanlı, hayvanların tasvirini yaparken de aşırıya kaçmamış, tıpkı kişi ve mekânda olduğu gibi duru bir betimlemeden yana olmuştur.

"Köpekler büyük, zayıf ve uzundu. Koşarken ceylan gibi zıplaya zıplaya koşuyorlardı. İpince, yüzük halkasından geçebilecek kadar ince belleri vardı." (Süleymanlı 1990: 137)

1-3)Özetleme

Eserin gereksiz uzamasını engellemek ve yer yer hatırlatmalarda bulunmak için kullanılan özet tekniği Göç'te çok sık kullanılmamıştır. Mevcut özetler ise birkaç cümleden öteye geçmez. Romanda özete başvurulmuş yerlerden birisi Karakelle ailesi ile Kanıkoğlu ailesinin mücadelelerinin anlatıldığı kısımdır.

"On beş, yirmi yıl geçmişti. Kutluk'a kesik diyorlardı. Kulağı kesildikten sonra ak deveden de beter Kutluk'un içini kin bürümüştü. Kutluk sanki ağırlaşmış ve kendi içinde biriken kana batıyordu." (Süleymanlı 1990: 85.86)

1-4)Geriyeye Dönüş

Göç romanında asıl öykü zamanı birinci ve üçüncü fasılda anlatılan zamandır. Romanın ikinci fasıl başlıklı bölümü Karakelle ailesinin tarihini anlatan bölümdür. Bu bölümün tamamı geriye dönüş tekniği kullanılarak öykü zamanı dışında anlatılmıştır. Bunun yanı sıra öykü zamanı içinde Deli Dumrul'un hayatı hakkında bilgi verirken de geriye dönüşten yararlanılmıştır.

"Bundan yirmi yıl önce böyle bir akşamın alacakaranlığında Kanıkoğlu'nun küçük kız kardeşi Akça Hatun'u kaçırmıştı... Dumrul, huysuz, deli atları kuyruğundan yakalardı öküzlerin boynunu büküp yere yatırırdı." (Süleymanlı 1990: 28)

1-5)Montaj

Esere zenginlik katmak amacıyla yazar tarafından romana diğer edebi türlerden veya sanat dallarından farklı bir malzemenin konu bütünlüğünü bozmadan esere alınmasıyla oluşan montaj tekniği Göç'te Mevlüt Süleymanlı tarafından duygusal sahnelerde, hissiyatı kuvvetlendirmek için dörtlüklerin (manzum) monte edilmesiyle yapılmıştır. Karakelle ve Kaçkar ozanlarının okuduğu dörtlükler en iyi örnekleridir. Bu dörtlükler şekil ve üslup özellikleri bakımından Dede Korkut Hikâyelerindeki dörtlüklere benzemektedir. Ancak Göç romanında doğrudan Dede Korkut Hikâyelerinden alınarak monte edilmiş herhangi bir dörtlük yoktur.

"Karakelle ozanının söyledikleri ayrılık üzerineydi...

Gökçe azman dağlar yitirdim,

Od ocaklı yurdu koydum o yerde.

İndim attan ısınmaya yerim yok.

Başım aldım, kurdu koydum o yerde. "(Süleymanlı 1990: 70)

1-6)Leitmotiv

Müzikten romana geçmiş bir terim olan leitmotiv bir kişinin kendine özgü tavrını, sık sık tekrar edilen davranışları ve sözlerini tanımlar. Ayrıca yazarın üslubu gereği sık sık kullandığı sözler de leitmotiv örneği kabul edilirler. Göç romanında da Mevlüt Süleymanlı, Türklerin ezelden ebede doğru yolculuklarına vurgu yapmak amacıyla ve Türklerin Doğudan Batı'ya göçlerinde hep ekvator çizgisini takip etmelerini anımsatmak amacıyla "dünyanın beli uzununu" deyimini leitmotiv olarak sık sık kullanmıştır.

"Dünyanın beli uzununu seferlere çıkmış yüzlerce Karakelle soyundan birisiydiler."(Süleymanlı 1990: 71)

"Dünyanın beli uzununu şimdi de böyle yol gidiyorlardı."(Süleymanlı 1990: 112)

Ayrıca romanda özellikle yaşlı kadın kahramanlar tarafından sık kullanılan "Kadan Alayım" ifadesi de leitmotiv olarak karşımıza çıkar.

"—Hayır, gelmemiş, kadan alayım, gelecek."(Süleymanlı 1990: 15)

"— Seni arıyordum, —dedi, —on yıl sonra seni buldum, —iç, kadan alayım, su değil, sana söyledğim kızdır, iç..." (Süleymanlı 1990: 105)

1-7)Diyalog

Anlatıcı her ne kadar her şeyin üzerinde ve her şeyi bilen konumda olsa da bazen sözü kahramanlara bırakmak zorundadır. İşte yazarın sözü kahramanlara bıraktığı bölümler olan diyalog Göç'te fazlaca kullanılmıştır. Romanın hareketli ve kalabalık bir şahıs kadrosuna sahip olması da bu duruma etki eden başka nedenlerdendir. Çünkü etkileşimin olduğu yerde iletişim mutlaka vardır.

"—Nine!

"—Can! Bu gece de bırakmadın uyuyalım.

"—Oral amca yine gelmedi mi?

"—Hayır, gelmemiş, kadan alayım, gelecek." (Süleymanlı 1990: 15)

Diyaloglarda yazar kahramanı diline ve kültür seviyesine uygun olarak konuşturmaya dikkat etmiştir.

1-8)İç Diyalog

Roman kahramanlarının psikolojilerini aydınlatmakta kullanılan ve kişinin kendi kendisi ile karşısında birisi varmış gibi konuşmasından oluşan iç diyalog tekniği Göç'te ziyadesiyle kullanılmıştır. Mevlüt Süleymanlı kahramanlarının karşılaştığı olaylar sonucunda nasıl psikolojide olduklarını verirken iç diyalog tekniğine de başvurmuştur. Özellikle Beyrek'in karısını öldürdükten sonra uçuruma doğru giderken psikolojisini iç diyalog örneği ile sunmuştur.

"Evimi uçurmam gerekirdi, atımı da öldürmeliydim, oğlum da. Atımı görüp sahibini hatırlayacaklar. Bu evde böyle birisi yaşıyordu diyecekler, böyle bir erkeğin böyle bir karısı vardı, kocasının yanında gözü göre göre bir gencin yanına gitmişti, kocası döverek eve getirdi..." (Süleymanlı 1990: 99)

1-9)İç Çözümleme

Kişinin duygu ve düşüncelerinin vaka anlatılırken verilmesi anlamına gelen iç çözümleme Göç'te kullanılmıştır. İç çözümleme tekniği sayesinde yazar vakanın akışını kesmeden kahramanın iç dünyasını okuyucusuna aktarma imkânı bulur. Bakış açısının tanrısal olduğu romanlarda iç çözümleme örneğine sıkça rastlanmaktadır. Göç'te bu tip romanlardan birisidir.

"Bir zamanlar yürürken su gibi akan Karakelle kızlarının ayak sesinden köy inliyordu. Gökyüzüne sinirleniyorlardı, toprağa kinleniyorlardı, güneş doğuyor, güzel sabah geliyor, yağmurlar yağıyor, gök kuşağı sarkıyor, Karakelle kızları kahırlanıyordu. Sabahdan akşama kadar boşuna su taşıyorlar ama su bile ateşlerini söndürmüyordu.

...Karakelle kızları içlerini kemire kemire allı güllü elbiselerinin birini çıkarıp, birini giyiyorlardı. "(Süleymanlı 1990: 148)

1-10) İç Monolog

Roman kahramanlarının iç dünyalarını aydınlatma amacıyla kullanılan tekniklerden biri olan iç monolog Göç'te çok sık kullanılmamıştır. Göç romanında iç monolog bir iki defa karşımıza çıkar. En belirgin örneğini Alay ile görmekteyiz.

"İhtiyar Kadın'ın sığırının atının sayısı haddinden aştı, çoğalıp köye sığmaz oldu. Hayvanlarından, koyunundan vererek çeşmeler yaptırıyordu:

-Büyük ninemizin ruhu içindir, dedi. Köprü yaptırdı: -Karakelle katliamında ölenlerin ruhu şad olsun, dedi." (Süleymanlı 1990: 181)

1-11)Bilinç Akışı

Kahramanın iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini, o an ne hissettiğini kualsız, sıralamasız ve çoğu zaman devrik cümlelerle aktarma olarak bilinen bilinç akımı tekniği Mevlüt Süleymanlı tarafından Göç'te genelde rüyalar üzerinden verilmiştir. Özellikle sürekli olarak olan olayları rüyasında gören küçük İmir'in rüyaları üzerinden vermiştir.

"Gögün derinliklerinde miydi, dipsiz bir suyun ortasında mı yoksa karada mıydı neydi, bir kuyunun ağzıydı. Birbirine karışa karışa kaynayan bin türlü rengin ortasında İmir, yuvarlanarak dönüyordu."(Süleymanlı 1990: 11)

2)ANLATI YERLEMLERİ

2-1)Zaman

Göç romanının öykü zamanı iki yüz yılı aşkın bir süreyi kapsamaktadır. Özellikle romanın ikinci fasıl adlı bölümüne bakıldığında Karakelle ailesinin Eğrikar'a ilk geliş öyküsü ile başlayıp buradaki tüm yaşantıları, mücadeleleri ve öykü zamanına kadar görüp geçirdikleri tüm olaylar anlatılır. Romanda Karakellelerin ve Kanıkoğullarının üç dört kuşak değişmesi de romanın öykü zamanı hakkında ipucu vermektedir. Romanda tam tarihler hiç kullanılmamıştır. Ancak Karakelle soyunun tarihinden bahsederken kullanılan cümleler zaman konusunda bilgi verir.

"İkiyüz yıl evvel Ak devenin sırtında yurt havasını kanında duya duya Eğrikar'a gelen Dede'den bu şekilde uzaklaşan Karakelleler sanki yine seferdeydiler."(Süleymanlı 1990: 132)

Romanın son cümlesi de Dede ile başlayan Eğrikar'a göçün yapıldığı zamanla küçük İmir'in yaşadığı öykü zamanı arasını çok net açıklamaktadır.

"... Üç yüz yıl öncesinden çıkan göç İmir'den de geçip geleceğe doğru gidiyordu."(Süleymanlı 1990: 203)

2-2)Mekân

Göç'te geniş bir mekân kullanılmıştır. Ancak bu geniş mekânı iki parça olarak düşünebiliriz. Birincisi Eğrikar (ana mekân) diğerleri ise yardımcı mekânlardır.

a)Eğrikar: Romanın ana mekânıdır. Roman boyunca hiç değişmeyen yerdir. Romanın Eğrikar'da başlayıp yine burada bitmesinin yanı sıra zaman içinde kahramanlarla beraber Eğrikar'ın da tarihi anlatılmıştır.

Karakellelerin Eğrikar'ı atalarından kalan vatan olarak bilmeleri ve onun uğrunda yok olmayı göze almaları da Eğrikar'ı önemli kılar.

b)İkincil Mekânlar: Roman içerisinde Karakellelere karşı olan veya onlara yardım eden kişilerin buldukları mekânlardır. En güzel örnekleri Kanıkuşağı yurdu, Koçkar yurdu, Kurtan Ağa'nın yurdu vs.dir. Bunlar dışında dağlar, dereler, yollar, otlaklar vs. gibi diğer ikincil mekânlardan da bahsedilebilir.

2-3)Kişiler

Göç romanında oldukça geniş bir şahıs kadrosu mevcuttur. Hürü kadın, Karakelle Bekil, Karakelle İmir, Kanıkoğlu, Saraç, Begüm ve Kısbes kadın romanda temel şahıs kadrosunu oluşturmaktadır. Ancak roman bir ailenin üç-dört kuşaklık bir tarihini anlattığından dede-torun birçok kahramanın romana dâhil olmuştur. Karakelle soyunun Eğrikar'a göçünü başlatan Dede ile son Karakelle İmir arasında birçok kişi vardır.

Göç romanında destansı bir üslup söz konusu olduğundan, romanın destana benzer yönleri de çoktur. Bazı destansı kahramanlar da bunun bir örneğidir. Romanın birinci faslında söz edilen Deli Dumrul, fiziki özellikleri ve gücüyle destansı bir özellik sergiler. Ayrıca romandaki tarihi sıralamaya göre Koçkarların ninesi, Karakelle Alay, Karakelle Göğüş ve son olarak Karakelle Bekil bazı yönleriyle destansı kahraman tipine uymaktadırlar.

"Roman biçimsel olarak destani bir yapı sergilemez fakat anlamsal ve söze dayalı unsurlar bakımından kültürel malzeme ile çok yakın ilişkisi vardır. Romanın Dede Korkut Hikâyeleri ile olan benzerlikleri bunun bir göstergesidir." (Adıgüzel 2009: 65)

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere Göç romanının kültürel malzemeye yakınlığı, özellikle Dede Korkut hikâyelerine olan benzerliği roman kahramanlarına da yansımıştır. Öyle ki bazı kahramanlar isimleriyle Dede Korkut Hikâyelerine açık göndergede bulunmuşlardır. Beyrek, Alay, Çiçek, Deli Dumrul, Dede, Senem, Fatma romandaki bazı kahramanlardır. *"Eserde Lemse Kurtan Ağa da önemli bir unsurdur. Çünkü o Rus kolonizatörlüğünün Azerbaycan'daki sembolüdür. Onlar, devlet desteği ile en ücra*

köşelere, dağ başlarına kadar gitmiş, toprağa sahip olmuş, üretim araçları ve silahlı kuvvetleriyle halkı sindirmiş, sosyal ve ekonomik hayatı istediklerince yönlendirmişlerdir."(Sarıkaya 1994: 256) Alıntıda bahsedilen özelliklerinden dolayı Lemse Kurtan eserdeki diğer olumsuz tiplerden (Kanikoğulları) ayrılır. Romanda Karakelle ve Kanikoğlu mücadelesinden de çıkarları doğrultusunda yararlanır.

Karakelle Oral, gereğinden fazla hırslı bir tiptir. Sürekli başkalarının hayvanlarına, mallarına bakarak kendisin daha fazla olmasını ister. Sonunda bu arzusu onu hırsızlık ve harama sevk etmiştir. Mevlüt Süleymanlı, Oral üzerinden birlik, beraberlik, helal, haram gibi konularda mesaj verir. Karısı da haset ve kıskançtır. Diğer köylülerin mallarını, sürülerini örnek göstererek kocasını tahrik etmektedir. Ancak sonunda köyden gitmek zorunda kalırlar. Oral'ın haram yolla elde ettiği sürüsüne helal-haram bilinciyle bakan diğer Karakelleler de önemli bir mesaj unsuru olmuştur.

2-4)Toplumsal Yapı ve İlişkiler

Göç'te toplumsal yapı toplumda göçebelerin yerleşik yaşayanların var olduğu, toprak kavgalarının, kan davalarının hüküm sürdüğü bir dönem üzerinde şekillenmiştir. Romanda göçebelikten yerleşik hayata geçiş macerası etrafında Karakelle ailesinin yüzlerce yıllık hayatı konu edilir. Aslında onlar sıradan göçebe bir toplum değildir çok eski zamanda büyük büyük atalarının yaşadığı Eğrikar'dan çeşitli sebeplerden dolayı ayrılmak zorunda kalmış, "dünyanın beli uzununu" göçüp gitmişlerdir. Yeri gelmiş devlet kurup, devlet çökertmişler, yeri gelmiş zulümden kaçıp gitmişlerdir. Sonunda Dedenin öncülüğünde atalarından işittikleri Eğrikar'a yerleşmek için gelmişlerdir.

Karakelle ailesi Eğrikar'a yerleştikten sonra yerleşik hayatın zorlukları ile amansız bir mücadeleye başladılar. Karakelleler toprağa tohum atıp, mezarlarını kazıp iyice bağlanmaya başlamışlardı. Ancak toprağa ayak bastıkları günden itibaren töreleri bozulmaya başlamış, dirlik, düzen dağılma yönünde sinyaller vermiştir. Yerleşik hayat süren Karakelleler bir yandan ateşli silahlarla karşısında duran devleti tanımış, bir yandan vatan edindikleri toprak uğruna düşmanlarıyla mücadele ederken kendi içlerindeki çöküntünün farkına varamamışlardı. Göçerlikte olmayan özel mülk anlayışı gelişmiş, evlerinin önüne çitler yapmış ve herkes kendi köpeğini kendi kapısına bağlar olmuştu. Artık Karakelleler "senin koyunun benim tarlama girdi" sebebinden birbirlerine saldıracak bir toplum olmuştu. Ayrıca toprak için Kanikoğlu ile mücadele etmişler, kana kan deyip kan davası gütmüşlerdi. İşte bu nedenlerden dolayı Göç romanı için Karakellelerin toplumsal yaşama tutunma çabalarının ürünü demek yanlış olmaz. Göç'te temel mesele "dünyanın beli uzununu" yol almak değil konduğun yerde tutunabilmek, toplum olabilmektir de denilebilir.

2-4-1)Siyasal Düzey

Bir kalabalığın hayatında siyasetten, demokrasiden bahsedebilmek için öncelikle bu kalabalığın toplum olması ve toplum özelliği göstermesi beklenir. Göç'te Karakelleler sürekli at sırtında konargöçer bir hayat sürdükleri için aralarında güçlü bir siyasi yapı

oluşmamıştır. Ancak göçebe de olsa birlikte yaşamının kuralları gereği hayatlarını düzene sokacak ya da en azından mevcut düzeni koruyacak, töreyi uygulayacak bir liderleri vardır. Bu liderlik, başta Dede'nin elinde iken sırasıyla köyün akıllı, yaşını almış, bilgisine güvenilen kişileri üzerinden devam etmiştir. Bekil, Uğur, Ardıç bunlardan bazılarıdır. Göç'te öykü zamanı içinde siyasal düzeyi belirtebilecek olan Kurtan ve onun ailesidir. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi onlar Rus sisteminin Azerbaycan'daki temsilcileridir. Romanda hükümet kavramı, hükümetin var olduğu bilgisi Kurtan Ağa ile beraber ilk kez okura aktarılır.

"Kurtan Ağa hükümetin adamıdır, elli koyun veririm bana dokunmaz." (Süleymanlı 1990: 136)

2-4-2)Kültürel Düzey

Mevlüt Süleymanlı'nın Göç romanı kültürel malzemenin kullanımı açısından oldukça zengin bir eserdir. Mevlüt Süleymanlı köy yaşamını iyi bilen ve eserlerinde sıkça işleyen bir yazardır. Azerbaycan edebiyatında 1960 nesri yazarları üsluplarına göre ayrıldığında Mevlüt Süleymanlı köylü yazarlar grubunda yer alır.

"1960 nesri yazarlarının şehirli ve köylü yazarlar olarak sınıflandırılması da üslup farklılıkları dikkate alınarak yapılmıştır." (Adıgüzel 2007: 50) *"Anar ve Elçin'in eserlerinin çoğu şehir ve şehir hayatı ile ilgili olduğu için şehirli yazarlar olarak anılırlar. Mevlüt Süleymanlı, Sabir Azeri, İsi Melikzade ve Ekrem Eylisli ise eserlerinde köy yaşamına geniş yer vermişlerdir."* (Adıgüzel 2007: 51)

Köy yaşamını ve köy kültürünü iyi bilen Mevlüt Süleymanlı bu kültürün birikimini Göç'e de taşımıştır.

Göç'te kültürel düzey ele alınırken şu başlıklara mutlaka değinilmelidir:

2-4-2-a)Rüya

Türk mitolojisinde rüya önemli yeri olan bir motiftir. Rüya bazen hayra bazen şerre yorulur. İnsanların rüya ile ilgili bazı inanışları İslamiyet'ten sonra da halk arasında varlığını korumuştur. Özellikle rüyada evleneceği kimseyi görme ve âşıkların rüya yoluyla ustalarından bade almaları ile ilgili tasavvurlar en yaygın olanlarıdır. Romanda da rüya önemli bir kültürel unsur olarak göze çarpar.

"Anası konuşa konuşa Alay'ı uyku tuttu, bu yaşında ilk defa ninesini uykuda görüyordu. Elinde bir tas su yaklaşp Alay'a içirdi:

—Seni arıyordum, —dedi, —on yıl sonra seni buldum, —iç, kadan alayım, su değil, sana söylediğim kızdır, iç. Kanıkevinden Kutluk'un kızıdır. Adı Çemen'dir. Gördün mü?"(Süleymanlı 1990: 105)

2-4-2-b) Evlenme Tüm toplumlarda olduğu gibi Türklere de evlenme ile ilgili birçok adet ve gelenek vardır. Bu geleneklerin kültürel açıdan önemli yeri vardır. Göç'te de evlenme ile ilgili adetler önemli bir kültürel motif olarak dikkat çeker. Romanda Karakelle Bekil ile Koçkarların kızı Çiçek'in evliliği bu adetlerin sergilenmesine sahne olmuştur.

"İhtiyar kadın öne çıktı, elindeki Çiçek'e doğru uzattı. İçine ateş konan küçücük taş bir aletti. Akşamları külün kor parçası koy, sabaha sakla, gözün üzerinde olsun. Al bu undur, bereketin olsun. İlk ekmeğini bununla pişir..."(Süleymanlı 1990: 72)

"Çiçek ateşi götürdü, taş taş ateşlikten üç kere öptükten sonra onu gözüne koydu."(Süleymanlı 1990: 72)

2-4-2-c) Ölüm Toplamların doğum, evlenme vs. adetleri benzerlik gösterse de ölümle ilgili adetler genelde toplumdaki topluma en çok değişiklik gösteren adetlerdendir. Tarih boyunca kimi toplum ölülerini yakmış, kimisi bir ağaç dalına asmıştır. Bazı toplumlarda cenaze eşyaları ile gömülürken bazıları en yeni elbiseleri ile gömmüştür. Göç'te de Türk ölüm adetleri önemli kültürel unsur olarak yerini almıştır.

"Mezarın başına taş koymayın. O dağın yamacına kadar karıştırın. Toprak için Kanıkuşağı ile aranızda kavgalar başlayacak. Benim yerimi bilmesinler." (Süleymanlı 1990: 180)

2-4-2-d) Sağaltma ve Şifa: Bütün dünya toplumlarında ve Türklere arasında sağaltma, şifacılık, büyü, efsun önemli kültürel değerler olmuştur. Romanda da Karakelle Alay'ın şifalı bitkiler toplayarak ilaçlar yapması ve Karakelle Uğur'un oğlu Yumuk'un boynunu düzeltmesi, Ardıç'ın şifasını söylemesi bu duruma örnek olmuştur. Ayrıca Mevlüt Süleymanlı şifacılık motifini Karakelle Göyüş'ün keneleri yok etmesi olayında da işlemiştir.

"Göyüş yataklara girip koyunların canlı kalmış gözlerine nefes üfledi. Keneler dökülüp yere girmek istiyorlardı. Kaynaşa kaynaşa, çabalaya çabalaya patlayıp ölüyorlardı."(Süleymanlı 1990: 184)

Göç'te sözlü kültürün izlerine de sıkça rastlanmaktadır. Karakelle ve Koçkar ozanının toy yerinde atışması sadece bir örnektir. Bunun yanısıra düğün adetleri de kültürü yansıtan unsurlardır.

"İki tarafın athları düğünün ilk yarısı için çıkıp kara zurnanın sesinin işitilmediği bir yere kadar gidip sıraya dizildiler." (Süleymanlı 1990: 66)

"Halayın ardından güreş başlamıştı. Koçkar Evi'nin gençlerinin hepsi yenilmişti."(Süleymanlı 1990: 69)

2-4-3)Ekonomik Düzey

Romanda ağırlıklı olarak anlatılan toplum henüz yerleşik düzene geçtiği için ekonomik düzeyden bahsetmek pek mümkün değildir. Romanda Karakellelerin hayvancılık uğraştıkları tarımla ise Çiçek gelin Eğrikar'a gelince tanıştıkları bilinmektedir. Karakelle kadınlarının ağzından ekonominin değişik tokuş tarzı ticaret ile var olduğu verilmiştir.

"Giyememiz, yememiz için koyun veriyoruz. Gözümüz arancılarının elinde kalmış. Bekliyoruz ki ne zaman arancılarının arabası gelecek değişik-tokuş yapıp "hala-teyze" oyunu oynayacağız." (Süleymanlı 1990: 141)

Romanda Kurtan Ağa'nın yanında çalışmayı kabul edenlere "altın para" verebileceğini söylemesi ekonominin de siyasi güce sahip olanların elinde olduğunun göstergesidir. Hükümet tarafından desteklenen gücü, kuvveti olan ekonomiye de sahiptir mesajı Kurtan Ağa üzerinden verilmiştir.

"- Ağa diyor ki, kim benim yanımda çalışırsa onun sürüsüne izin veririm. ... Kim isterse altın para da verir." (Süleymanlı 1990: 140)

2-4-4)Dinsel Düzey

Göç romanı Azerbaycan edebiyatında 1960 Nesri denilen kuşağın ürünü bir eserdir. Dolayısıyla bu dönemim getirmiş olduğu kısmi rahatlama esere de yansımıştır. 1960 Nesri yazarları kendilerinden önceki edebiyatın aksine sosyalizm realizminin katı kurallarını yıkmayı başarmışlardır. Daha önceki dönemlerde çok katı bir şekilde eserlerde yasaklanan din kavramı bu dönem sanatçılarıyla birlikte yeniden edebi eserlere geri dönmüştür.

Mevlüt Süleymanlı da Göç'te dini unsurlara yer vermekten çekinmemiştir. Dini unsurların başında dua ve beddua motifi gelmektedir. Özellikle beddua ve onun gücüne inanıldığını görürüz. Bu durum İslamiyet'ten ziyade İslam öncesi inanışların ve Şamanizm'in bir kalıntısı olarak dikkat çekmektedir. Romanda toy sırasında oynanan "od oyunu" ve bu oyun sırasında bir kadın ve kızının cezbeye girerek ateşte yanmaması Şamanizm'de Şaman ayini ile benzerlik göstermektedir.

Göç romanında tabiat kültlerine inanmanın izleri de görülür. Romanda Hürü kadının İmir için iyilik isterken suya seslenmesi bu durumun göstergesidir.

"Hürü kadın suya yalvara yalvara ırmağın kıyısından yürüyordu:

—Yavruma yardımcı ol, ey bu suyun nuru!" (Süleymanlı 1990: 23)

Romanda çok sık görülmesi de Karakelle imamı Veli üzerinden İslamiyet'e ve İslami unsurlara değinilmiştir.

“Allah’ın mukaddes kitabı Kuran’da öyle diyor. Hükümete karşı gelip Allah’a asi olmayalım.”(Süleymanlı 1990: 137)

Alıntıdaki bu cümleler romanda Karakelle imamı Veli’nin ağzından dökülen cümleler olarak yer alır.

Göç’te bahsedilebilecek dinsel düzeyin İslamiyet’ten çok İslam öncesi Türklerin yaşayış ve inançlarını içeren bir dinsel düzeydir. Bu durum romanın destansı bir tarzının olması ve sözlü kültüre yakın olmasıyla açıklanabilir. Eserde sözlü geleneğin etkisi birçok alanda olduğu gibi din üzerinde de açık bir şekilde görülmektedir.

3-1) Anlatının Kaynağı

Göç romanında anlatının kaynağı Dede Korkut hikâyeleridir. 1960 Nesri yazarlarının Halk edebiyatına ve halk kültürüne hâkim isimler olduğu düşünüldüğünde, bu dönem sanatçılarından olan Mevlüt Süleymanlı’nın anlatısını Dede Korkut hikâyeleri üzerine oturtması da doğaldır. Romanda Dede Korkut hikâyelerinin kahramanları destan devrinden yola çıkarak modern zamanlara doğru göç ediyormuş ve yazar da bu göçü anlatıyormuş gibidir. Yazar, kendi kurmaca dünyasının kahramanları olan Karakelle ailesinin serüvenini Türk Halk Edebiyatı’nın belki de en önemli malzemeleri olan Dede Korkut Hikâyeleri üzerinden anlatmıştır.

Göç romanı Dede Korkut Hikâyelerinin birleştirilerek yeniden yazımı gibidir.

“Göç romanının Dede Korkut Hikâyeleri ile olan benzerliğini metinler arası ilişkiler bağlamında bir öyküleme veya yeniden yazma olarak değerlendirmek gerekir. Bilindiği gibi öykünme sadece tematik değildir. Aynı zamanda kişiler ve mekân gibi yapısal unsurlarda bir metinden öykünme yoluyla başka bir metne aktarılabilir.” (Adıgüzel 2009: 65)

Daha önce Göç romanının kahramanları ile Dede Korkut Hikâyelerinin kahramanları arasındaki benzerlikten bahsetmiştik. Ayrıca Göç’ün üslubu da Dede Korkut Hikâyeleri ile benzerlik gösterir. Romanda Karakallelerin yüzlerce yıllık serüvenleri Dede Korkut Hikâyelerindeki “at ayağı yülük olur, ozan dili çevik olur.” üslubuyla anlatılmaktadır.

3-2) Tarihsel Çerçeve

Daha önce anlatı yerlemlerinden “zaman” ı açıklamaya çalışırken romanın hiçbir bölümünde açık bir tarih kullanılmadığından bahsetmiştik. Romanın öykü zamanı ve öyküsü üzerinden bazı çıkarımlarda bulunmanın mümkün olabileceğini belirttik.

Göç’te Karakelle ailesinin yüzyıllar süren tarihi anlatılırken bu tarih içerisinde Azerbaycan’ın tarihinden de kesitler sunulmaktadır. Tarih içerisinde bugüne gelene kadar çileli bir yoldan geçtiği vurgulanır. Ancak romanda tarihi olaylara yer verilmeden

kurmaca dünya da anlatılır. Romanda anlatılan vakaların gerçek yaşamdaki karşılığını ele alırsak Türklerin tarih içinde göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçmeleri en açık tarihi vakadır.

Romanda açıkça ismi kullanılmasa da bahsi geçen bir diğer tarihi vaka ise Bolşevik İhtilali'dir. Kurtan Ağa üzerinden aktarılan hükümet kavramı yine Kurtan Ağa'nın bir ihtilal sonucu yerini yurdunu bırakıp kaçması ile son bulmuştur. İşte Kurtan Ağa'nın bağlı olduğu hükümetin yıkılmasına sebep olan ihtilal ise her ne kadar açıkça belirtilmese de Bolşevik İhtilali'dir. Kurtan Ağa ve ailesi ile birlikte tarihi bir vaka kurmaca dünyada kurmaca kişiler üzerinden anlatılmıştır.

3-3)Simgesel Çözümleme

Simgelerin çözümlenmesi eserin daha iyi anlaşılabilmesini sağlar. Yazarın onları ne maksatla kullandığını bilmek eserin açıklanmasını kolaylaştırır. Bu bölümde Mevlüt Süleymanlı'nın kullandığı simgeler üzerinde duracağız. Romanda toplumsal olgu ve olayların sembolik kullanımı söz konusudur. Romanın daha adına baktığımızda göç olgusunun Türk hafızasındaki en ilk örneği olan Göç Destanı'nı simgelemektedir.

Romanda Azerbaycan tarihi ile ilgili çok önemli simgeler vardır. Bunlardan birisi de Rusların Azerbaycan'ı işgali, Azerbaycan halkının direnişi ve Rusların kanlı katliamlarıdır. Bu olay Göç'te Kurtan Ağa ve hükümet ile simgelenmiştir. Romanda da Karakelleler Kurt Kurtan'ın üzerine yürüdüklerinde bir avuç kalacak kadar ağır bir katliama uğramışlardır. Romanda *"hükümet yıkılıyor, Kurtan Ağa malını mülkünü bırakıp kaçmış"* gibi ifadelerin olduğu bölüm ile Bolşevik İhtilali simgelenmiştir.

Mevlüt Süleymanlı ağır şartlar altında büyümüş, babasını 2. Dünya Harbi'nde kaybetmiş birisidir. Göç'te de vatan uğruna savaşların yapılması, yetim kalan çocuklar, çaresiz kadınlar Mevlüt Süleymanlı'nın hayatındaki sıkıntılı yıllardan esere yansıyanlar olabilir. *"Romanda ayrılıp giden ve nesiller boyunca dönüp gelmeleri beklenen akrabalar da önemli bir motif olarak görünüyor. Yazarın yetiştiği ata-baba yurdu da bugün Ermenistan sınırlarındadır. Bu topraklar 1805, 1824, 1828, 1878, 1920 yılları ve daha sonrasında devamlı Türk nüfus kaybetmiş, Türkiye, İran ve Azerbaycan'ın içlerine nesiller boyunca Türk göçmüş, yerlerine Ermeni ve Malakanlar yerleşmiştir. Mevlüt Süleymanlı Türkiye ziyareti sırasında Kars'ın köylerinde akrabalarını aramıştır. Denilebilir ki Mevlüt Süleymanlı Karapapak soyunun ata yurdunda kalan ahfadındandır. Romandaki Karakelle aşiret adı Karapapak boyunu hatırlatması için özellikle seçilmiş bir simge olabileceği gibi gerçek bir boy adı da olabilir."*(Sarıkaya 1994: 252)

Romanda Eğrikar ise genel olarak Azerbaycan topraklarını simgeler. Çünkü Eğrikar'a yazar tarafından uğruna yok olacak kadar kıymetli vatan vasfı yüklenmiştir. 1960 Nesri yazarları tarafından üstünde durulan önemli bir konudur vatan. Bu nedenle Mevlüt Süleymanlı' da vatan kavramı üzerinde durmuş ve şartlar ne olursa olsun vatanın savunulması gerektiğini anlatmıştır.

SONUÇ:

Makalemizin -giriş- bölümünde de dikkat çekmeye çalıştığımız eser, yazar, dönem üçgeninde Göç'ün kaleme alınmış olduğu dönemin özelliklerini yansıtmada başarılı bir eser olduğunu görmekteyiz. Mevlüt Süleymanlı'nın bağlı olduğu dönemin mesajlarını büyük bir ustalıkla Göç romanında şifrelediğini söylemek yanlış olmaz.

İlk olarak 1960 Nesri yazarlarının toplumda kaybolan değerleri (milli şuur, vatan, ahlak, helal, haram vs.) onarmaya çalıştıklarını söylemiştik. Mevlüt Süleymanlı'nın eserine baktığımızda konu ile ilgili önemli mesajlar görmekteyiz. Bunların ilki romanda zorlu bir göç sürecinden sonra ata mekâm dedikleri Eğrikar'a gelip orayı uğruna ölünecek vatan olarak görmeleridir. Karakelleler'in ata-babalarından işittikleri Eğrikar'ı vatan olarak görmeleri ve onun uğruna yok olmaları 1960 Nesri yazarlarının amaçladıkları vatan kıymetinin bilinmesi ve milli şuur oluşturma gayesi ile birebir uyumaktadır. 1960 Nesri yazarlarının sıklıkla üzerinde durduğu mezarlık kavramı ise romanda Karakellelerin aile büyüğü ve en yaşlı kişisi olan dede üzerinden verilmiştir. Dedenin ismi romanda geçmemektedir. Yazar bu kişiden hep "Karakelle aşiretinin dedesi" veya sadece "dede" diye bahsetmiştir. Mezarlar tıpkı 1960 Nesri sanatçılarında olduğu gibi halkı toprağa (vatana) bağlayan ilk unsurlar olmuştur.

Romanda Karakelle Oral'ın hırsızlık ve haram yolla zengin olmaya çalışması en sonunda da köyü terk etmek zorunda kalması da 1960 Nesri yazarları tarafından işlenen bir diğer konu olan helal kazancın önemini vurgulamaktadır. Beyrek'in karısının Bekil'in oğlu Alay'a farklı gözle bakması ve sonunda kocası tarafından öldürülüp ailesinin yok olması da 1960 Nesri yazarları tarafından onarılmaya çalışılan bir başka konu olan namus kavramı ile örtüşmektedir.

1960 Nesri yazarlarının bazılarında sistemin kılıcına uğramamak için tarihi konulara yönelme durumunu görüyoruz. Hatta bu tarih içerisinde seçtikleri bir dönem üzerinden sistem eleştirisi yaptıklarını biliyoruz. Mevlüt Süleymanlı da bu taktiği Göç'te başarıyla uygulamıştır. Çok eski zamanları anlattığı eserde "hükümetin adamı" olarak karşımıza çıkan Kurtan Ağa'nın zulmeden, zalim bir tip(yani olumsuz tip) olarak sunulması ise eserde Kurtan Ağa üzerinden rejimin eleştirildiğinin göstergesidir. 1960 Nesri yazarlarının, sosyalizm realizminin konu, kahraman, mekân üçlüsünü yitirdiğini görmekteyiz. Artık eserlerde rejim için çalışan müspet kahramanın(olumlu tip), kolhozların ve sovhozların olmadığını ve sosyalizmin konu olarak işlenmediğini ilk olarak 1960 Nesri yazarlarının eserlerinde görüyoruz. Bahsettiğimiz bu üç temel kavramın Göç'te de yıkıldığını görmekteyiz. Ayrıca bu roman Azerbaycan edebiyatında artık edebi eserlerde rejimin değil insanın merkeze konduğunu da göstermektedir.

1960 Nesri yazarlarının halk edebiyatına vakıf isimler oluşu ve eserlerde bilinçli olarak halk kültürüne ait malzemeleri kullanmaları en önemli özelliklerindedir. Göç'ün Dede Korkut Hikâyeleri ile olan benzerliği hatta Dede Korkut Hikâyelerinin modern bir edebi türde yeniden yazımı olduğu bilim dünyasında kabul görmüş bir görüştür. Sosyalist dönemde milli bilinç uyandırabilecek eser olduğu için SSCB tarafından

yasaklanan Dede Korkut Hikâyelerinin Göç'le bu denli iç içe olması ve Fuat Köprülü tarafından halk edebiyatının bütün ürünlerinden daha ağır basan bir eser olduğunun dile getirilmesi Göç'te halk edebiyatı malzemesinin kullanımını açıklar niteliktedir.

1960 Nesri yazarlarının en çok üstünde durdukları konulardan birisi de toplumdaki içtimai çözülmüştür. Dönem sanatçıları bu durumun sebebi olarak insanların makam, mevki ve para hırsına kapılarak bazı ahlaki değerlerini kaybetmesine bağlarlar. Sosyoloji de ilmi ve şehirleşmeyi içtimai çözümlenin başlangıcı sayar. Mevlüt Süleymanlı ise bu durumu göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçerken yaşanan sorunlar üzerinden anlatmıştır.

KAYNAKLAR

- ADIGÜZEL, Sedat, (2007), Azerbaycan Edebiyatında 1960 Nesri, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, 2007
- ADIGÜZEL, Sedat, (2009), Modern Azerbaycan Edebiyatında Dede Korkut, Fenomen Yayıncılık, Erzurum, 2009
- AKTAŞ, Şerif ve GÜNDÜZ, Osman (2010), Yazılı ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme Konuşma-Yazma, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010
- GÖKÇİMEN, Ahmet, (2007), Ata Govşudov'un Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2007
- SARIKAYA, Mahmut, (1994), Dünyanın Beli Uzunlu, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 5, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri, 1994
- SÜLEYMANLI, Mevlüt, (1990), Göç, Çeviren: Arasoğlu (Seyfettin Altaylı), Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1990
- Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002.